

Rozdział IV. Egzamin kuratorski, mianowanie aplikanta na stanowisko kuratora zawodowego

1. Zorganizowanie egzaminu kuratorskiego

1.1. Termin egzaminu

Warunkiem, który musi być spełniony przed mianowaniem określonej osoby na stanowisko kuratora zawodowego, jest **zdanie przez nią egzaminu kuratorskiego**. Egzamin kuratorski odbywa się w terminie wyznaczonym przez przewodniczącego komisji powołanej do jego przeprowadzenia, w miesiącu poprzedzającym upływ okresu aplikacji (art. 80 ust. 1 KurSądU). Takie ujęcie tej kwestii stwarza pewne problemy interpretacyjne, gdyż ustawa nie dookreśliła, czy chodzi tutaj o miesiąc kalendarzowy, czy też miesiąc liczony jako 30 dni (art. 112–114 w zw. z art. 110 KC). W literaturze brak jest zgodności co do rozwiązania tego problemu. *Krystyna Gromek* uważa, że egzamin należy przeprowadzić w ostatnim miesiącu aplikacji¹. Natomiast *T. Jedynak* zajął stanowisko, że egzamin należy przeprowadzić w miesiącu poprzedzającym miesiąc, w którym kończy się aplikacja². Rozpatrując ten problem, należy zwrócić uwagę, że słowa „upływ okresu aplikacji” odnoszą się do czasu trwania aplikacji (trwa ona rok, poza przypadkiem, gdy została ona skrócona lub przedłużona). Oznaczają one zatem dzień, w którym aplikacja się kończy. W konsekwencji, jeżeli w KurSądU jest mowa o miesiącu poprzedzającym upływ okresu aplikacji, to chodzi o miesiąc poprzedzający ostatni dzień aplikacji. Ponieważ w ustawie nie określono, że jest tutaj mowa o miesiącu kalendarzowym, zatem trzeba przyjąć, że przez miesiąc należy rozumieć, zgodnie z art. 114 KC w zw. z art. 300 KP i w zw. z art. 105 KurSądU jako 30 dni. Z uwagi na powyższe, należy zgodzić się z *K. Gromek*, że termin egzaminu kuratorskiego powinien być wyznaczony w okresie ostatnich 30 dni przed końcem aplikacji.

Z konstrukcji przepisów KurSądU można wywnioskować, że najpierw powinna być powołana komisja egzaminacyjna do przeprowadzenia egzaminu kuratorskiego, a dopiero później jej przewodniczący jest zobowiązany wyznaczyć termin egzaminu kuratorskiego (jeżeli jej przewodniczącym będzie prezes sądu okręgowego, to może on jednocześnie powołać komisję egzaminacyjną i wyznaczyć termin egzaminu). W ustawie o kuratorach sądowych pojęcie terminu egzaminu zostało użyte wyłącznie w liczbie

¹ *K. Gromek, Kuratorzy...*, s. 330.

² *T. Jedynak, K. Stasiak, Ustawa...*, s. 328–329.

pojedynczej (art. 80 ust. 1 KurSądU: egzamin kuratorski odbywa się w terminie; art. 79 ust. 3 KurSądU: o terminie i miejscu egzaminu), co przemawia za tym, że jeden aplikant powinien zdawać cały egzamin jednego dnia. W konsekwencji, jeżeli chcielibyśmy w tym samym czasie przeprowadzić egzaminy kuratorskie dla kilku aplikantów, to powinny one być zorganizowane w taki sposób, aby egzamin dla jednego aplikanta zamknął w obrębie jednego dnia. Oznacza to brak możliwości rozdzielania części pisemnej i ustnej egzaminu na dwa odrębne dni. Z tego powodu, w przypadku większej liczby aplikantów przystępujących do egzaminu kuratorskiego, powinno się je tak zorganizować, aby jedna osoba egzamin rozpoczęła i ukończyła tego samego dnia.

1.2. Skład komisji egzaminacyjnej

Egzamin kuratorski aplikant składa przed komisją egzaminacyjną powołaną przez prezesa sądu okręgowego. Komisja składa się z prezesa sądu okręgowego lub wyznaczonego przez niego wiceprezesa, który jest jej przewodniczącym oraz z 3 członków: sędziego, kuratora okręgowego i kuratora zawodowego³. Prezes sądu okręgowego może powołać do składu komisji inne osoby, które zawodowo zajmują się kuratelą, za ich zgodą, w liczbie nieprzekraczającej połowy składu komisji określonej w art. 79 ust. 1 KurSądU (czyli maksymalnie 2 osoby). Taką osobą może być np. pracownik naukowy, który pod względem naukowym zajmuje się kuratelą sądową (przeprowadza badania, publikuje prace naukowe).

Kuratora zawodowego, który powinien być powołany na członka komisji egzaminacyjnej, wybiera okręgowe zgromadzenie kuratorów spośród swoich członków (art. 51 pkt 4 KurSądU). Przy czym w przepisach nie określono warunków, jakie musi spełniać osoba, która została wybrana kandydatem na członka komisji egzaminacyjnej. Nie dokonano też ograniczeń czasowych w zakresie ważności takiego wyboru. W konsekwencji, kurator zawodowy wybrany do pełnienia takiej funkcji realizuje ją do momentu, gdy z niej nie zrezygnuje lub gdy nie przestanie być kuratorem zawodowym.

W ustawie o kuratorach sądowych nie określono, w jakiej formie należy powołać komisję egzaminacyjną. Najczęściej decyzja taka jest podejmowana w formie zarządzenia wydanego przez prezesa sądu okręgowego. Musi być ono jednak wydane wystarczająco wcześniej, aby można było dokonać wszystkich formalności związanych z wyznaczeniem terminu egzaminu i zawiadomieniem o nim członków komisji oraz aplikanta kuratorskiego.

1.3. Czynności poprzedzające egzamin kuratorski

Przewodniczący komisji egzaminacyjnej jest zobowiązany wyznaczyć termin egzaminu na tyle wcześniej, aby można było dopełnić obowiązków wynikających z art. 79 ust. 1 KurSądU: o składzie komisji egzaminacyjnej oraz terminie i miejscu egzaminu przewodniczący zawiadamia członków komisji oraz podlegających egzaminowi aplikantów co najmniej na miesiąc wcześniej. Wynika z tego, że to wyłącznie przewodniczący komisji egzaminacyjnej decyduje o terminie egzaminu, jednak w praktyce jest on najczęściej uzgadniany między członkami komisji, aby w ten sposób dokonać wyboru daty, która nie będzie kolidowała z wykonywaniem, przez jej członków, innych obowiązków. Użyty w art. 79 ust. 1 KurSądU termin „zawiadomienie” należy rozumieć jako wymóg faktycznego przekazania tej informacji uprawnionym osobom.

³ Kuratora zawodowego na kandydata na członka komisji egzaminacyjnej wybiera, na podstawie art. 51 pkt 4 KurSądU, okręgowe zgromadzenie kuratorów.

W celu sprawnego przeprowadzenia egzaminu konieczne jest jego dobre przygotowanie. Jest to rola całej komisji, ale przede wszystkim jego przewodniczącego. Ponieważ egzamin składa się z części pisemnej i ustnej, dlatego przygotowanie to powinno uwzględniać ten fakt. Egzamin pisemny polega na opracowaniu analizy sprawy oraz przygotowaniu stosownego wniosku procesowego lub innego pisma, którego przygotowanie należy do zadań kuratora sądowego. Z tego powodu przygotowanie do tej jego części egzaminu będzie polegało na wybraniu akt (teczek) spraw, na podstawie których będzie można ją przeprowadzić. Przy czym z brzmienia art. 81 ust. 1 KurSądU wynikałoby, że powinny to być jedne akta, które będą przedmiotem analizy. Jednocześnie, z uwagi na racjonalny czas egzaminu, nie powinny być one nadmiernie obszerne (kilkutomowe), gdyż aplikant mógłby nie zdołać ich wnikliwie przeanalizować, co mogłoby mieć wpływ na uzyskaną przez niego ocenę. Wydaje się, że najbardziej optymalną grubość akt (teczki) można określić na ok. 150 stron. Przed rozpoczęciem tej części egzaminu aplikant powinien otrzymać informację, jak długo będzie ona trwała.

Drugim elementem egzaminu pisemnego jest przygotowanie przez aplikanta stosownego wniosku procesowego lub innego pisma, którego przygotowanie należy do zadań kuratora sądowego. Z brzmienia art. 81 ust. 1 KurSądU nie wynika, że te dokumenty powinny być konsekwencją przeprowadzonej przez aplikanta analizy akt (w takim przypadku potrzeba napisania określonego pisma lub wniosku będzie wynikała z analizy sprawy), ale byłoby dobrze, gdyby właśnie tak się zadziało. Jednak możliwe jest też przeprowadzenie tego elementu egzaminu w taki sposób, że aplikant będzie poproszony o sporządzenie określonego rodzaju pisma lub wniosku, np. wniosku o odwołanie warunkowego zwolnienia; wniosku o odroczenie wykonania kary pozbawienia wolności⁴.

Warto zadbać o to, aby w czasie egzaminu pisemnego aplikanci mieli możliwość sporządzenia wymaganych dokumentów na komputerze (komputery bez podłączenia do Internetu, aby w czasie egzaminu nie mogli korzystać z jego zawartości). Taka forma egzaminu eliminuje problemy z rozczytaniem odręcznego pisma osoby go zdającej, co czasami stanowi duże wyzwanie. W konsekwencji wystawiona ocena może być bardziej miarodajnym wskaźnikiem wiedzy i umiejętności aplikanta.

Część ustna egzaminu polega natomiast na sprawdzeniu znajomości metodyki pracy kuratora sądowego, organizacji wymiaru sprawiedliwości, przepisów prawa dotyczących działalności kuratorów sądowych oraz innych wiadomości potrzebnych do wykonywania zawodu kuratora sądowego (art. 81 ust. 3 KurSądU). W ustawie o kuratorach sądowych nie określono, w jaki sposób sprawdzenie tych wiadomości ma się odbyć. Jak jednak wynika z informacji uzyskanych od kuratorów okręgowych, na ogół jest stosowana forma egzaminu ustnego, polegająca na udzielaniu przez aplikanta kuratorskiego odpowiedzi na wylosowane przez niego pytania lub (oraz) pytania zadane przez członków komisji egzaminacyjnej.

W związku z powyższym, elementem przygotowania do tej części egzaminu będzie opracowanie przez komisję pytań, które najczęściej są ujęte w zestawy. Co prawda w ustawie o kuratorach sądowych tego rodzaju obowiązek na komisję nie został wprost nałożony (ustawa nie odnosi się do tej kwestii), ponieważ to jednak ona przeprowadza egzamin, dlatego wydaje się oczywiste, że również ona przygotowuje na ten egzamin

⁴ W literaturze w tej kwestii zostały wyrażone dwa poglądy. Pierwszy, prezentowany przez K. Gromek, zgodnie z którym, sporządzony przez aplikanta w czasie egzaminu wniosek lub pismo, którego przygotowanie należy do zadań kuratora sądowego, mogą być niezależne od treści analizowanych przez aplikanta akt sprawy. Drugi, reprezentowany przez T. Jedynaka, zgodnie z którym tego rodzaju wniosek lub pismo powinny mieć związek z analizowanymi przez aplikanta kuratorskiego aktami sprawy: K. Gromek, Kodeks..., s. 333; T. Jedynak, K. Stasiak, Ustawa..., s. 331.

pytania. Aplikant kuratorski, po wylosowaniu jednego z zestawów, udziela odpowiedzi na pytania w nim zawarte.

Zakres merytoryczny pytań został dosyć precyzyjnie określony w wyżej przywołanym art. 81 ust. 3 KurSądU. Obejmuje on następujące zagadnienia:

- 1) metodykę pracy kuratora sądowego,
- 2) organizację wymiaru sprawiedliwości,
- 3) przepisy prawa dotyczące działalności kuratorów sądowych,
- 4) inne wiadomości potrzebne do wykonywania zawodu kuratora sądowego.

W zasadzie jest to wierne powtórzenie art. 83 ust. 1 lit. a KurSądU, gdzie określono zakres merytoryczny szkolenia teoretycznego aplikanta kuratorskiego. Ta część egzaminu jest zatem niejako odzwierciedleniem zakresu wiadomości, które zostały ujęte w treści szkolenia teoretycznego.

2. Przeprowadzenie egzaminu kuratorskiego

2.1. Zasady ogólne

Co prawda w KurSądU jest mowa o egzaminie kuratorskim składającym się z dwóch części (pisemnej i ustnej), ale w zasadzie są to dwa odrębne egzaminy, gdyż negatywny wynik egzaminu pisemnego powoduje niedopuszczenie do egzaminu ustnego⁵. **Egzamin pisemny**, zgodnie z art. 80 ust. 2 KurSądU, odbywa się w obecności i pod nadzorem co najmniej dwóch członków komisji egzaminacyjnej. W ten sposób został określony pewien minimalny standard, ale nic nie stoi na przeszkodzie, aby w tej części egzaminu uczestniczyła większa liczba członków komisji egzaminacyjnej. Nie zmienia to jednak faktu, że zasadniczo byłoby to zbyteczne, gdyż rola osób uczestniczących w tym elemencie egzaminu z ramienia komisji egzaminacyjnej jest sprowadzona do zadań czysto technicznych (obecność i nadzór).

Po zakończeniu tej części egzaminu komisja egzaminacyjna jest zobowiązana zapoznać się ze sporządzonymi przez aplikanta kuratorskiego dokumentami i je ocenić. W ustawie o kuratorach sądowych (ani żadnym innym akcie prawnym) nie określono zasad dokonywania tej oceny. Z uwagi na powyższe należy przyjąć, że powinna je ustalić komisja egzaminacyjna. Ponieważ aplikant kuratorski w czasie egzaminu sporządza dwa dokumenty, dlatego zasady te w szczególności powinny ustalać, jaki każdy z nich będzie posiadał wpływ na ocenę finalną z części pisemnej egzaminu.

Część pisemna egzaminu kończy się wystawieniem przez komisję egzaminacyjną oceny. Skala ocen została określona przez art. 80 ust. 3 KurSądU i jest podzielona na oceny pozytywne: bardzo dobrą, dobrą i dostateczną oraz jedną ocenę negatywną: niedostateczną. Jeżeli aplikant kuratorski z tej części egzaminu otrzyma ocenę niedostateczną, to nie może być dopuszczony do części ustnej i tym samym cały egzamin kończy się dla niego wynikiem negatywnym.

Część ustna egzaminu powinna być przeprowadzona niezwłocznie po zakończeniu części pisemnej (przeprowadzeniu i ocenieniu). Na ogół polega ona na udzieleniu przez aplikanta odpowiedzi na wylosowane przez niego pytania (zestaw pytań). W czasie egzaminu członkowie komisji mogą też zadawać aplikantowi dodatkowe pytania. Ta część egzaminu, jak się wydaje, także powinna być odrębnie oceniona według powyżej wskazanej skali ocen. Co prawda w ustawie o kuratorach sądowych do tej kwestii nie odniesiono się, ale ponieważ część pisemna egzaminu jest odrębnie oceniana, o czym świadczy fakt zakończenia egzaminu po otrzymaniu przez aplikanta oceny niedosta-

⁵ T. Jedynak, K. Stasiak, *Ustawa...*, s. 329–330.

tecznej (art. 81 ust. 2 KurSądU), to wydaje się oczywiste, że taka zasada obowiązuje także w przypadku egzaminu ustnego.

Po zakończeniu całego egzaminu komisja egzaminacyjna jest zobowiązana wystawić ocenę końcową. Można przypuszczać, iż z reguły będzie to średnia ocen cząstkowych z poszczególnych części egzaminu.

Komisja wszystkie decyzje dotyczące przeprowadzanego egzaminu kuratorskiego podejmuje większością głosów (art. 81 ust. 4 KurSądU). Warto zauważyć, że zgodnie z przywołanym przepisem, komisja egzaminacyjna decyzje podejmuje w formie uchwał. W konsekwencji wszystkie kwestie sporne, a związane z egzaminem, powinny być w taki sposób rozstrzygnięte. Przy czym w KurSądU wprowadzono zasadę, że uchwały te są podejmowane większością głosów, a w razie gdy liczba głosów będzie równa, to o wyniku głosowania rozstrzyga głos przewodniczącego.

Z przebiegu i wyników egzaminu sporządza się protokół. Musi być on podpisany przez wszystkich członków komisji egzaminacyjnej. Co prawda z KurSądU wprost to nie wynika, ale wydaje się, że do protokołu powinny być dołączone prace pisemne aplikanta z części pisemnej egzaminu.

Z treści ustawy o kuratorach sądowych nie wynika konieczność sporządzenia innych dokumentów będących konsekwencją przeprowadzonego egzaminu kuratorskiego, np. świadectwa zdania egzaminu. W związku z tym brak podstaw do uznania, że należy je sporządzić. Jednak może zaistnieć sytuacja, gdy aplikant kuratorski zwróci się na przykład z wnioskiem o pisemne potwierdzenie zdania przez niego egzaminu kuratorskiego. W takim przypadku powinno być wystawione zaświadczenie, które poświadczy ten fakt.

2.2. Wynagrodzenie członków komisji egzaminacyjnej

Zgodnie z art. 82 KurSądU, przewodniczącemu i członkom komisji egzaminacyjnej powołanej do przeprowadzenia egzaminu kuratorskiego przysługuje wynagrodzenie. Jest ono równe wynagrodzeniu przysługującemu członkom i przewodniczącemu komisji egzaminacyjnej dla aplikantów sądowych. W momencie uchwalania ustawy o kuratorach sądowych obowiązywał inny niż obecnie system kształcenia aplikantów sądowych. W związku z tym początkowo w tej sprawie obowiązywało rozporządzenie z 2002 r.⁶, na mocy którego przewodniczący i członkowie komisji egzaminacyjnej otrzymywali 1,0% miesięcznego wynagrodzenia zasadniczego sędziego sądu apelacyjnego w pierwszej stawce awansowej za każdego aplikanta (oddzielnie za część pisemną i część ustną egzaminu). Według stawek obowiązujących w 2008 r. (regulacja ta dotyczyła wyłącznie osób, które rozpoczęły aplikację sądową do 31.12.2007 r.), była to kwota 73,51 zł za jednego aplikanta (za każdą z części egzaminu)⁷. Przepisy uległy zmianie od 1.1.2008 r., kiedy to najpierw ustawą o Krajowym Centrum Szkolenia Kadr Sądów Powszechnych i Prokuratury⁸, a następnie ustawą o Krajowej Szkole Sądownictwa i Prokuratury, wprowadzono centralny model szkolenia aplikantów sądowych. Konsekwencją tych zmian było też określenie innych zasad wynagradzania przewodniczącego i członków komisji egzaminacyjnej dla aplikantów sądowych. W czasie prac legislacyjnych nad tymi rozwiązaniami nie dostrzeżono natomiast tego, że mają one również wpływ na zasady ustalania i wypłaty wynagrodzeń dla przewodniczącego i członków komisji egzaminacyjnej

⁶ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 5.9.2002 r. w sprawie aplikacji sądowej i prokuratorskiej (Dz.U. z 2002 r. Nr 154, poz. 1283 ze zm.).

⁷ T. Jedynak, K. Stasiak, Ustawa..., s. 332–333.

⁸ Ustawa z 1.7.2005 r. o Krajowym Centrum Szkolenia Kadr Sądów Powszechnych i Prokuratury (Dz.U. Nr 169, poz. 1410 ze zm.).

powołanej do przeprowadzenia egzaminu kuratorskiego. W rezultacie, w ustawie o kuratorach sądowych, nie dokonano żadnych zmian w tym zakresie.

Według zmienionego modelu aplikacji sądowej, wynagrodzenie to zostało znacznie zwiększone (z uwagi na większy nakład pracy członków komisji egzaminacyjnej). W 2009 r. zostało ono określone w wysokości równej miesięcznemu wynagrodzeniu zasadniczemu sędziego w stawce czwartej⁹. W 2016 r. wydano w tej sprawie nowe rozporządzenie¹⁰, które to wynagrodzenie określiło kwotowo (9100 zł dla członka komisji egzaminacyjnej).

Jak wynika z opisanej sytuacji, wynagrodzenia dla członków komisji egzaminacyjnej bardzo poważnie wzrosły, co nie znajdowało racjonalnego uzasadnienia, np. przez jednoczesny wzrost nakładu pracy). Z tego też względu powstała wątpliwość, czy zasadne jest wypłacanie tak wysokiego wynagrodzenia członkom komisji egzaminacyjnej powołanej do przeprowadzenia egzaminu kuratorskiego. Z uwagi na pojawiające się zapytania w tej sprawie, Departament Wykonania Orzeczeń i Probacji Ministerstwa Sprawiedliwości w porozumieniu z Departamentem Budżetu i Inwestycji oraz po zasięgnięciu opinii Departamentu Legislacyjno-Prawnego¹¹ wyraził stanowisko, że nie obowiązuje już rozporządzenie (z 2002 r.) do którego odsyłała ustawa o kuratorach sądowych, a zasady wynagradzania członków komisji egzaminacyjnej z 2009 r. nie mogą mieć zastosowania do egzaminów kuratorskich. W piśmie tym Departament stwierdził, że „o ile w dacie uchwalenia ustawy o kuratorach sądowych idea zrównania wynagrodzenia członków komisji konkursowej dla aplikantów sądowych i członków komisji egzaminacyjnej na egzamin kuratorski była do zaakceptowania, to obecnie aplikacji sędziowskiej i prokuratorowskiej nie da się w żaden sposób porównać z aplikacją kuratorską. Nie jest również porównywalny zakres egzaminów kończących te aplikacje”¹². W konkluzji w tym piśmie zalecono, aby wynagrodzenie przewodniczącego i członków komisji egzaminacyjnej do przeprowadzenia egzaminu kuratorskiego ustalać w drodze umowy zlecenia. Zaproponowano, aby stawki wynagrodzenia ustalać na zbliżonym poziomie do tego, które wynikały z rozporządzenia z 5.9.2002 r.

Jak na razie stan prawny w zakresie zasad wynagradzania przewodniczącego i członków komisji egzaminacyjnej do przeprowadzenia egzaminu kuratorskiego nie uległ zmianie. Można jednak przypuszczać, że ta kwestia w nieodległym czasie zostanie uregulowana poprzez nowelizację KurSądU.

⁹ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 11.5.2009 r. w sprawie wysokości wynagrodzenia członków zespołu konkursowego i zespołu egzaminacyjnego oraz komisji konkursowej i komisji egzaminacyjnej (Dz.U. Nr 75, poz. 640).

¹⁰ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 17.12.2015 r. w sprawie wysokości wynagrodzenia członków zespołu konkursowego i zespołu egzaminacyjnego oraz komisji konkursowej i komisji egzaminacyjnej (Dz.U. z 2016 r. poz. 32).

¹¹ Pismo Ministerstwa Sprawiedliwości z 13.10.2009 r., DWOiP-II-0500-1213/09.

¹² *Ibidem*.

3. Zatrudnienie aplikanta na stanowisku kuratora zawodowego¹³

3.1. Uwagi ogólne

Doktryna prawa pracy klasyfikuje stosunki zatrudnienia na pracownicze i niepracownicze¹⁴. Wśród pracowniczych stosunków zatrudnienia wyróżnia się te, które są nawiązywane na podstawie umowy o pracę, a także powstające na skutek mianowania, wyboru, powołania i spółdzielczej umowy o pracę¹⁵. Niniejszy podrozdział jest poświęcony stosunkowi pracy powstałemu na skutek mianowania, gdyż właśnie on został przewidziany jako jedyna podstawa nawiązania stosunku pracy z sądownym kuratorem zawodowym.

Obecnie instytucja mianowania występuje w dwóch postaciach: mianowanie pracownicze i mianowanie służbowe. Pierwsza z nich jest podstawą stosunków pracy (zwanymi niekiedy służbowymi stosunkami pracy), druga – stosunków służbowych (w służbach zmilitaryzowanych, np. wojsko, policja)¹⁶. Według tego dychotomicznego podziału kurator zawodowy mieści się w tej pierwszej grupie.

W literaturze pod nazwą mianowania (nominacja) rozumiano tradycyjnie powierzenie obywatelowi na drodze aktu administracyjnego stanowiska związanego z wykonywaniem funkcji z zakresu działania administracji (tzw. inwestyturę), powodujące zarazem powstanie stosunku służbowego o charakterze administracyjnoprawnym z osobą obejmującą takie stanowisko¹⁷. Mianowanie jest zatem właściwym aktem nawiązania stosunku służby z funkcjonariuszem państwowym¹⁸.

Podejście nauki i orzecznictwa do rozumienia pojęcia mianowania podlegało zmianom. Początkowo traktowano je jako szczególną postać stosunku administracyjnego, zaś sądy administracyjne konsekwentnie stały na stanowisku, że tylko one są właściwe do rozstrzygania pojawiających się w tym zakresie sporów. Z czasem jednak zaczęto dostrzegać takie elementy mianowania, które są charakterystyczne dla prawa pracy¹⁹. Jest to również widoczne na gruncie orzecznictwa sądu administracyjnego²⁰. W nauce prawa pracy już wcześniej pojawił się pogląd, że akt mianowania jest aktem administracyjnym, który wywiera skutki w sferze prawa pracy lub w sferze prawa administracyjnego, jeżeli nadaje osobie mianowanej kompetencje w stosunkach administracyjnoprawnych²¹. Zostało w niej też sformułowane stanowisko, że w nominacji należy dostrzegać dwa akty: umowę o pracę i powierzenie stanowiska, czyli nominację we właściwym tego słowa znaczeniu, mającą przy tym charakter złożony i składającą się z dwóch odmiennych co do charakteru czynności: z przyjęciem do służby i inwestytury (powierzenia stanowiska związanego z udziałem w wykonywaniu uprawnień władczych podmiotu zatrudniającego)²².

¹³ Szerzej na ten temat: K. Stasiak, Wpływ stosunku pracy sądowego kuratora zawodowego na efektywne zarządzanie kuratorską służbą sądową, Gdańsk 2016, praca doktorska niepubl., Biblioteka UG, s. 115 i n.

¹⁴ W. Sanetra, Uwagi w kwestii zakresu podmiotowego kodeksu pracy, [w:] Prawo pracy a wyzwania XXI wieku. Księga Jubileuszowa Profesora Tadeusza Zielińskiego, Warszawa 2002, s. 315.

¹⁵ J. Stelina, Charakter prawny stosunków zatrudnienia konstytucyjnoprawnego, GSP 2014, t. XXXI, s. 977.

¹⁶ J. Stelina, Pozaumowne stosunki pracy, [w:] Prawo..., s. 273; podobnie: Z. Góral, Stosunki pracy z mianowania z perspektywy 40 lat obowiązywania Kodeksu pracy, SiL 2015, Nr XXIV, 3, s. 354.

¹⁷ L. Florek, T. Zieliński, Prawo pracy, Warszawa 1997, s. 68.

¹⁸ W. Muszalski (red.), Kodeks pracy. Komentarz, Warszawa 2003, s. 224.

¹⁹ E. Mazurczak-Jasińska, Rozwiązanie..., s. 5.

²⁰ Zob. wyrok NSA z 24.9.1991 r. (I SA 746/91, OSP 1993, Nr 9, poz. 175).

²¹ T. Zieliński, Sądowa kontrola decyzji administracyjnych w sprawach zatrudnienia, PiZS 1981, Nr 4, s. 4.

²² M. Świącicki, Prawo pracy, Warszawa 1968, s. 19–20.

Nie wchodząc już dalej w szczegóły dotyczące rozumienia aktu mianowania i zmian w tym zakresie, należy zauważyć, że nie ma podstaw do dalszego jednolitego i ogólnego traktowania aktu mianowania wyłącznie w kategoriach aktu administracyjnego bądź czynności prawa pracy, gdyż podstawą jego nawiązania są różne pragmatyki służbowe, a tym samym różne powody zastosowania tego rodzaju aktu kreującego stosunek pracy²³. Jak uważa J. Stelina, analiza stosunku prawnego z nominacji powinna zatem uwzględnić charakter zdarzenia kreującego ten stosunek (w grę wchodzi tu przede wszystkim wzajemne ustosunkowanie podmiotów danego stosunku), jak też charakter samego stosunku (tu z kolei ważne jest ustalenie istoty poszczególnych stosunków podstawowych)²⁴.

W nauce podkreśla się, że zakres przedmiotowy pragmatyk dotyczących nawiązania stosunku pracy w drodze mianowania jest różny. Część z nich reguluje jedynie problematykę stosunku pracy. Pozostałe zaś odnoszą się także do organizacji i zakresu funkcjonowania danego działu sektora publicznego²⁵. Ustawa o kuratorach sądowych należy do tej drugiej kategorii pragmatyk.

W kontekście kuratorów zawodowych W. Sanetra wyraził pogląd, że rodzaj i charakter zadań wykonywanych przez tę grupę zawodową (zadania związane z wykonywaniem orzeczeń sądowych) przemawiają za związaniem jej z władzą sądowniczą, a nie z władzą wykonawczą. W jego przekonaniu nie usprawiedliwia to jednak tak daleko idących odrębności, jak te, które zwykle łączone są z zastosowaniem mianowania jako podstawy stosunku pracy. Konkludując, sugeruje rozważenie, czy kuratorzy nie powinni być zatrudnieni na podstawie umowy o pracę²⁶. Walerian Sanetra w ten sposób porusza bardzo ciekawy problem adekwatności charakteru stosunku pracy kuratora zawodowego do zadań, których wykonywanie zostało mu powierzone. W moim przekonaniu zasygnalizowany problem wymaga głębszej analizy.

Przede wszystkim należy się zastanowić nad dwoma zagadnieniami, które mają kluczowe znaczenie dla rozpatrywania problemu, czy kurator powinien być pracownikiem mianowanym, czy też powinno się z nim nawiązywać stosunek pracy na podstawie umowy o pracę? Pierwsze zagadnienie dotyczy problemu, czy zadania, które wykonuje kurator zawodowy, oznaczają, że posiada on kompetencje władcze? Czy doszło zatem do powierzenia mu tzw. inwestytury, co jest charakterystyczne dla stosunku pracy z mianowania²⁷?

Na to pytanie należy odpowiedzieć twierdząco, gdyż kurator zawodowy przy wykonywaniu wielu zadań ma duży zakres samodzielności i decyzyjności. Można tutaj wymienić następujące zadania: **dozór** (kurator decyduje o formach i metodach pracy z podopiecznym; posiada uprawnienie do składania wielu wniosków i w niektórych przypadkach uprawnienie do zaskarżenia rozstrzygnięcia sądu; ma możliwość udzielenia podopiecznemu upomnienia, które jest formą decyzji podlegającej zaskarżeniu do sądu), **kara ograniczenia wolności i praca społecznie użyteczna** (prawo do wydawania i zmieniania decyzji określającej miejsce, czas rozpoczęcia i rodzaj pracy skazanego, uprawnienie do składania wielu wniosków), **kontrola okresu próby** (uprawnienie do składania różnego rodzaju wniosków), **wywiady środowiskowe kuratora dla dorosłych** (wywiad środowiskowy kuratora sądowego został zaliczony do dowodów w postępowaniu karnym, zatem treść sprawozdania z wywiadu może mieć wpływ na wynik tego postępowania), **dozór elektroniczny** (kurator zawodowy posiada uprawnienie do skła-

²³ T. Kuczyński, Właściwość sądu administracyjnego w sprawach stosunków służbowych, Wrocław 2000, s. 26–27.

²⁴ J. Stelina, Charakter prawny stosunku pracy z mianowania, Gdańsk 2005, s. 210–211.

²⁵ E. Mazurczak-Jasińska, Rozwiązanie..., s. 9.

²⁶ W. Sanetra, Ogólne założenia ukształtowania statusu prawnego pracowników sądowych, [w:] Zatrudnianie pracowników sądów z perspektywy prawa pracy i zarządzania, A. Rycak (red.), Warszawa 2014, s. 25–26.

²⁷ J. Stelina, Pozaumowne stosunki..., s. 275.

dania różnego rodzaju wniosków do sądu, a także, w niektórych przypadkach, prawo do zaskarżenia rozstrzygnięcia sądu będącego odpowiedzią na złożony wniosek; kurator zawodowy może podejmować wiele decyzji, np. może udzielić zezwolenia na oddalenie się skazanego z miejsca odbywania kary), **udzielanie pomocy postpenitencjarnej** (kurator dokonuje oceny zasadności przyznania pomocy i wydaje w tej sprawie decyzję, która podlega zaskarżeniu do sądu)²⁸, **nadzór** (kurator decyduje o formach i metodach pracy z podopiecznym, posiada uprawnienie do składania wielu wniosków), **wywiad środowiskowy kuratora rodzinnego** (w sprawach rodzinnych wywiad środowiskowy kuratora sądowego często w sposób istotny wpływa na rozstrzygnięcie sprawy przez sąd), **przymusowe odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką** (organizowanie procesu odebrania dziecka oraz kierowanie całym przedsięwzięciem; wydawanie poleceń osobom, które w nim uczestniczą, w tym Policji), **skierowanie nieletniego do ośrodka kuratorskiego** (kurator decyduje o formach i metodach pracy z nieletnim i jego rodziną), **kontrolowanie realizacji obowiązków** (kurator jest uprawniony do składania różnego rodzaju wniosków)²⁹.

Drugie zagadnienie natomiast dotyczy konieczności posiadania przez kuratora zawodowego szczególnej ochrony trwałości stosunku pracy, która jest typowa dla pracowników mianowanych. Uzasadnieniem do posiadania przez danego pracownika szczególnej ochrony trwałości stosunku pracy na ogół wynika z obawy wywierania na niego presji ze strony przełożonych, aby podjął on określone działanie (np. wydał decyzję o określonej treści) lub tego działania zaniechał (np. nie udzielił skazanemu upomnienia, mimo że okoliczności występujące w sprawie przemawiają za podjęciem takiej decyzji). Z uwagi na konsekwencje niektórych decyzji kuratora zawodowego, należy uznać, że istnieje prawdopodobieństwo wywierania na niego wpływu przy ich podejmowaniu. To zaś przemawiałoby za zagwarantowaniem mu większej trwałości stosunku pracy.

Reasumując, należałoby się opowiedzieć za utrzymaniem dla kuratorów zawodowych większej trwałości stosunku pracy (zatem za zachowaniem mianowania jako sposobu nawiązania stosunku pracy). Inną kwestią jest natomiast to, czy obecnie obowiązujące w tym zakresie przepisy są wystarczające i odpowiadają potrzebom.

3.2. Termin i tryb nawiązania stosunku pracy z kuratorem zawodowym

Jak wynika z art. 4 KurSądU, kuratora zawodowego mianuje prezes sądu okręgowego na wniosek kuratora okręgowego. W literaturze ukształtował się pogląd, że prezes sądu okręgowego poniekąd jest związany wnioskiem kuratora okręgowego, ale już nie

²⁸ Szerzej na temat zadań kuratora dla dorosłych: K. Stasiak, Kurator sądowy organem postępowania wykonawczego, [w:] Kuratela sądowa w Polsce. Analiza systemu. Księga pamiątkowa dedykowana doktorowi Tadeuszowi Jedynakowi, K. Stasiak (red.), Toruń 2018, s. 141 i n.; także między innymi: S. Leleń, Kodeks karny wykonawczy. Komentarz, Warszawa 2017, s. 3 i n.; Z. Hołda, J. Hołda, J. Migdał, B. Zórawska, Prawo karne wykonawcze, Warszawa 2017, s. 98 i n.; T. Szymanowski, Prawo karne wykonawcze, Warszawa 2017, s. 164 i n.; K. Stasiak (red.), Zarys metodyki..., s. 311 i n.; K. Stasiak, *The use of precautionary measures in Poland as a form of protection of society against certain perpetrators. The role of a probation officer in their enforcement*, PJOC, 2018, No 1; A. Kwieciński (red.), Teoretyczne i praktyczne aspekty wykonywania kary ograniczenia wolności, Wrocław 2016; A. Janus-Dębska, Współpraca kuratorów sądowych z osobami organizującymi i nadzorującymi prace skazanych w ramach kary ograniczenia wolności w świetle badań własnych, Probacja, 2015, Nr 3, s. 5 i n.; D. Wójcik (red.), Kuratela sądowa. Sukcesy i porażki, Warszawa 2010; J. Zagórski (red.), Wykonywanie środków probacji i readaptacji skazanych w Polsce, Warszawa 2008.

²⁹ Szerzej na temat zadań kuratora rodzinnego: H. Haak, Sądowy kurator rodzinny jako podmiot uczestniczący w udzielaniu ochrony prawnej przez sąd rodzinny, [w:] Zarys metodyki..., s. 650 i n.; K. Stasiak (red.), Zarys metodyki..., s. 688 i n.; M. Konopczyński, Ł. Kwadrans, K. Stasiak (red.), Polska kuratela sądowa na przełomie wieków – nadzieje, oczekiwania, dylematy, Kraków 2016. Z. Ostrowska, A. Grecuszkina, Praca z indywidualnym przypadkiem w nadzorze rodzinnego kuratora sądowego, Lublin 2005.

z jego treścią. W konsekwencji, gdy kurator okręgowy złoży wniosek o mianowanie wskazanej osoby kuratorem zawodowym, to prezes sądu okręgowego może podjąć decyzję pozytywną (mianowanie na stanowisko kuratora) lub negatywną (odmowa mianowania). Jeżeli natomiast kurator okręgowy takiego wniosku nie złoży, to prezes sądu okręgowego z własnej inicjatywy decyzji o mianowaniu podjąć nie może³⁰. Zdaniem K. Gromek, taka konstrukcja powoduje, że wniosek kuratora okręgowego ma charakter względnie konstytutywny i materialnoprawny, natomiast decyzja prezesa ma charakter deklaratoryjny. Ponadto uważa ona, że decyzja prezesa sądu okręgowego, o której mowa w art. 4 KurSądU, podjęta bez wniosku kuratora okręgowego, jest dotknięta nieważnością bezwzględną i nie rodzi skutków prawnych³¹. Należy jednak wyrazić wątpliwość co do słuszności takiego poglądu, gdyż w przypadku zaistnienia sytuacji, że prezes sądu okręgowego podjął decyzję o mianowaniu określonej osoby kuratorem zawodowym bez formalnego wniosku kuratora okręgowego i osoba ta rozpoczęła wykonywanie obowiązków kuratora, to trudno w tym przypadku uznać, iż decyzja prezesa jest dotknięta nieważnością bezwzględną i że nie wywołuje skutków prawnych. W końcu fakt podjęcia obowiązków kuratora zawodowego wywołuje określone skutki faktyczne i prawne, a osoba, która takie obowiązki podjęła, nie może ponosić negatywnych konsekwencji błędów, które zaistniały po stronie pracodawcy na etapie nawiązania stosunku pracy. Z tego względu trudno uznać, że tego rodzaju stosunek pracy nie istnieje. Fakt podjęcia przez prezesa sądu okręgowego decyzji o mianowaniu określonej osoby kuratorem zawodowym bez formalnego wniosku kuratora okręgowego należy natomiast traktować jako naruszenie obowiązujących w tym zakresie przepisów i w moim przekonaniu może być jedynie przesłanką odpowiedzialności służbowej (dyscyplinarnej).

W ustawie o kuratorach sądowych nie określono formy i treści wniosku kuratora okręgowego dotyczącego mianowania określonej osoby kuratorem zawodowym. Wydaje się jednak, że te elementy wniosku wynikają z jego celu. Ponieważ jego zadaniem jest przedstawienie osoby, którą kurator okręgowy wskazuje do mianowania na stanowisko kuratora zawodowego, dlatego w tym wniosku należy wskazać dane jej dotyczące oraz argumenty, które mają przekonać prezesa do podjęcia decyzji pozytywnej.

Fakt, że aplikant kuratorski zda egzamin kuratorski i spełnia pozostałe wymagania, o których mowa w art. 5 ust. 1 KurSądU nie oznacza, iż po stronie prezesa sądu okręgowego powstaje obowiązek nawiązania z nim stosunku pracy (mianowania). Jak zwrócono na to uwagę w literaturze przedmiotu, ma tutaj bowiem zastosowanie, wyrażona w art. 10 § 1 i art. 11 KP, zasada dobrowolności nawiązania stosunku pracy³². Może zatem wystąpić sytuacja, w której aplikant zda egzamin kuratorski, ale nie zostanie zatrudniony na stanowisku kuratora zawodowego, gdyż kurator okręgowy w tej sprawie nie złoży stosownego wniosku lub prezes sądu okręgowego nie wyrazi zgody na nawiązanie stosunku pracy.

Kolejny problem to sytuacja, gdy termin egzaminu kuratorskiego został wyznaczony np. na 25 dni przed końcem aplikacji i aplikant ten egzamin zda, to czy wówczas aplikacja powinna trwać nadal, czy też powinna zostać skrócona? Jak wynika z art. 75 KurSądU, aplikacja ma do spełnienia określone cele. Fakt przystąpienia aplikanta do egzaminu świadczy o tym, że uznano, iż zostały one zrealizowane. Uzyskanie przez aplikanta pozytywnego wyniku egzaminu jest natomiast potwierdzeniem, że ocena o zrealizowaniu tych celów była prawidłowa. W art. 73 § 2 KurSądU określono natomiast, że aplikację można skrócić, jeżeli aplikant został należycie przygotowany do egzaminu.

³⁰ K. Gromek, *Kuratorzy...*, s. 57; K. Stasiak, *Charakterystyka...*, s. 101; T. Jedynak, K. Stasiak, *Ustawa...*, s. 59. M. Sękara, *Status prawny zawodowych kuratorów sądowych*, Prz. Sąd. 2003, Nr 4, s. 104.

³¹ K. Gromek, *Kuratorzy...*, s. 57.

³² M. Sękara, *Status prawny zawodowych kuratorów sądowych*, Prz. Sąd. 2003, Nr 4, s. 103.

Ponieważ w omawianym przypadku egzamin kuratorski został zdany i zostały osiągnięte cele aplikacji, więc w zasadzie nie ma merytorycznego uzasadnienia do dalszego kontynuowania aplikacji. W efekcie należałoby podjąć działania, aby skrócić czas trwania aplikacji w taki sposób, aby po zdanym egzaminie można było rozpatrywać kwestię mianowania aplikanta na stanowisko kuratora zawodowego.